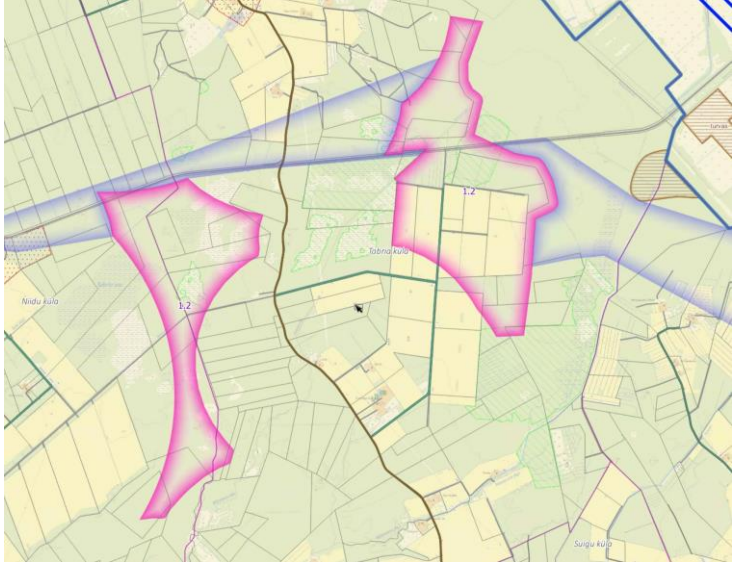

Arvamus	Valla seisukoht
1. Ü.T., 12.09.2023	
<p>Olen tuulepargi eriplaneeringu vastu ja rajamise vastu!</p>	<p>Nii Eesti kui Euroopa Liit on deklareerinud taastuvenergia tootmise tõstmise vajadust, aastaks 2030 peab energiamajanduse korralduse seaduse § 32¹ lg 1 kohaselt olema kogu Eestis toodetav elektrienergia taastuvatest allikatest. Tori vald on algatanud Tori valla põhjaosa eriplaneeringu, et selgitada, kus ja mis tingimustel on võimalik tuuleparke rajada. Kokku oli avalikul väljapanekul esitatud asukoha eelvaliku otsuse eelnõus neli võimalikku tuulepargi ala, mis asuvad asukoha eelvaliku ja KSH esimese etapi aruande põhjal parima teadmise kohaselt elamutest kaugusel, milles tuulepargi rajamine ei oma ülemäärast mõju inimeste tervisele, healolele ja varale.</p> <p>Esitatud arvamus on võetud teadmiseks, kuid arvamuse alusel ei lõpetata eriplaneeringu koostamist ega jäeta ära mõnda kavandatud tuulepargi aladest.</p> <p>Vastavalt planeerimisseaduse § 107 lg 4 võib avaliku väljapaneku käigus kirjalikult arvamust avaldanud isik võib loobuda oma arvamusel, teatades sellest kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise korraldajale kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Isikute, kes ei nõustu valla seisukohaga, arvamus esitatakse planeerimisseaduse § 121 kohaseks heakskiitmiseks Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kes mh kuulab ära avalikul väljapanekul kirjalikke arvamus esitanud isikud, kelle arvamus kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel ei arvestatud, ja kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise korraldaja. Teie arvamust käsitletakse kui vastuolevat ning kui Te ei märgi eraldi, et soovite sellest loobuda, siis esitatakse see Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile. Juhul, kui te leiate, et seda ei ole vaja esitada Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, siis palun teavitada sellest valda kirjalikult (sobib ka e-kiri) või avalikul arutelul.</p>
2. T.Õ., 16.09.2023	
<p>Tekkisid küsimused seoses tuulikupargi rajamisega, kas see toob tulu Eesti rahvale:</p> <p>1. Kas see on investeering uutesse tehnoloogiatesse?</p>	<p>Nii Eesti kui Euroopa Liit on deklareerinud taastuvenergia tootmise tõstmise vajadust, aastaks 2030 peab energiamajanduse korralduse seaduse § 32¹ lg 1 kohaselt olema kogu Eestis toodetav elektrienergia taastuvatest allikatest. Tori vald on algatanud Tori valla põhjaosa eriplaneeringu, et selgitada, kus ja mis tingimustel on võimalik tuuleparke rajada. Kokku oli avalikul väljapanekul esitatud asukoha eelvaliku otsuse eelnõus neli võimalikku tuulepargi ala, mis asuvad asukoha eelvaliku ja KSH esimese</p>

Arvamus	Valla seisukoht
	<p>etapi aruande põhjal parima teadmise kohaselt elamutest kaugusel, milles tuulepargi rajamine ei oma ülemäärast mõju inimeste tervisele, healole ja varale.</p> <p>Planeeringumenetluse seisukohast ei oma mingit tähtsust, kas nimetada tuuleparkide rajamist investeeringuks uude tehnoloogiasse või mitte. Huvitatud isikud on avaldanud soovi Tori vallas tuuleparke kavandada ja selle soovi alusel ning arvestades kõiki asjassepuutuvaid (k.a avalikke) huve, on koostatud asukoha eelvaliku planeeringulahendus.</p>
2. Kes utiliseerib need tuulikud 20 aasta pärast ning palju see maksab siis?	<p>Utiliseerimise kohustus on üldise õiguse alusel (st planeeringuga ei seata sellekohaseid eritingimusi) igakordsel omanikul.</p>
3. Kes maksab selle tuulikupargi ehitamise eest?	<p>Huvitatud isikud on avaldanud soovi Tori vallas tuuleparke kavandada ja selle soovi alusel ning arvestades kõiki asjassepuutuvaid (k.a avalikke) huve, on koostatud asukoha eelvaliku planeeringulahendus. Tuulepargi ehitamisega seonduvate kulude eest tasuvad nimetatud huvitatud isikud.</p>
4. Kust tulevad metall ja loodusvarad, millest tuulikud ehitatakse?	<p>Tuuliku nõ maapealne osa tuleb tuuliku tootjalt. Käesoleval ajal tuulikuid Eestis ei toodeta. Seega tarnitakse tuuliku maapealne osa väljastpoolt Eestit. Tuuliku vundamendiga ning rajatavate teedega seonduv materjal tuleb tõenäoliselt Eestist.</p>
5. Kus on siin roheline mõtlemine? Tuuleenergia pole ju tasuta!	<p>Nõustume, et tuuleenergia ei ole tasuta, ent tasuta ei ole ükski energiatootmise viis. Teisalt on üheselt selge, et tuuleenergia on väiksema CO₂ jalajäljega, kui fossiilsetest kütustest tulenev energia (vt KSH esimese etapi aruande ptk 4.4). Eesti riigis peab energiamajanduse korralduse seaduse § 32¹ lg 1 kohaselt aastal 2030 olema kogu tarbitav elektrienergia toodetud taastuvatest allikatest, ning vastavat eesmärki ei ole võimalik saavutada tuuleenergiata.</p>
6. Kas tuulikute hooldajad on juba välja õpetatud?	<p>Eestis on tööl tuulikute hooldajad ning näiteks Pärnumaa Kutsehariduskeskuses on ka tuulikute hoolduse õppesuund.</p>
7. Soomaa on liiga lähedal, see kahjustab loodust.	<p>Mõju loodusele asukoha eelvaliku etapi täpsusastmes on hinnatud KSH esimese etapi aruande koostamisel (vt Soomaa kontekstis muu hulgas KSH esimese etapi aruande ptk 4.1.6-4.1.7). ning omapoolsete tingimustega on planeeringu kooskõlastanud valdkonda esindav Keskkonnaamet (28.06.2023 kiri nr 6-5/23/2738-4).</p>
8. Kas planeeringuga tekkivad Tohera jt küladesse ehitustikud piirangualad?	<p>Osale Tohera külast ulatub planeeritud tuulepargi elektrituulikute eelvaliku ala ühe kilomeetri mõjuvöönd, tagamaks eriplaneeringu elluviidavuse, mis on olnud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi (varasemalt Rahandusministeeriumi) nõue (vt KSH aruande ptk 4.2.4.3). Asukoha eelvaliku seletuskirja ptk 3.3 on täpsemalt selgitatud, kuid kokkuvõtlikult toome välja, et esitatud mõjuvööndis ei pruugi olla võimalik tagada määruse kohast müratundliku ala müra normtaset. Järgmises etapis</p>

<i>Arvamus</i>	<i>Valla seisukoht</i>
	<p>tuleb lähtuvalt elektrituulikute asukohast, nende tehnilistest parameetritest ja koosmõjust täpsustada mõjuvööndi piiri, milles ei ole võimalik kavandada müratundlikku ehitist või maakasutust. Müratundlikuks hooneks on muuhulgas ka elamud.</p>
<p>9. Kas tuulikud mõjutavad negatiivselt turismi ja kinnisvara hinda?</p>	<p>Mõju turismile ja kinnisvarahinnale on mitmetine ja eri maade kogemuse alusel erinev. Kinnisvara hinna korral võib erinevate uuringute järgi esineda langust, kuid võib esineda ka tõusu, eeldatavalt näiteks kui hoone jääb maismaatuulepargi mõjualasse nn tuulikutasu regulatsiooni mõttes (keskkonnatasude seaduse järgi ulatub maismaa tuulepargi mõjuala kuni 250 meetri kõrguse tuuleelektrijaama puhul kahe kilomeetri ja 250-meetrise ning kõrgema tuuleelektrijaama puhul kolme kilomeetri kauguseni tuuleelektrijaama lähima torni keskpunktist). On isikuid, keda tuulepark ei häiri ja on isikuid, kes peavad seda väga häirivaks. Põhjalikumalt on teemat käsitletud ka KSH esimese etapi aruande ptk-s 4.2.4.3. Asukoha eevaliku seletuskirja ptk-s 3.21 on määratud kohustus käsitleda detailse lahenduse koostamise (mõjude hindamise) käigus tuulepargi võimalikku mõju varale.</p> <p>Ka mõju turismile on erinev – kui turismi eesmärk on nõ rikkumatu ürglooduse vaate eksponeerimine, siis on selge, et kui vaatesse tuleb tuulik, siis ei ole endist rikkumatu ürglooduse vaadet. Kui aga eesmärgiks on lihtsalt turism, siis see et taamal kauguses on näha tuulik, see võib mõnda inimest häirida ja mõnda mitte. Kui aga eesmärgiks on tuuleenergeetikaga seonduv turism, mida näiteks Taanis on väga edukalt tehtud, siis selleks loovad tuulepargid võimaluse. Asukoha eevaliku seletuskirja ptk-s 3.22 on määratud kohustus teostada detailse lahenduse koostamise (mõjude hindamise) käigus uus visuaalse mõju hinnang, arvestades ka puhkemajanduslikult oluliste vaadetega.</p> <p>Esitatud arvamusel olid peamiselt küsimused ja üks üldine seisukoht. Esitatud arvamus ei käsitleta kui arvamus, mida planeeringu koostamisel ei arvestatud ning seda ei esitata planeerimisseaduse § 121 kohasel heakskiitmisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kui arvamus, mida kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel ei arvestatud.</p>
<p>3. L.S., 05.10.2023</p>	
<p>Seoses Tori Vallavolikogu 21.01.2021 otsusega nr 303, Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eevaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande avaliku väljapaneku perioodil 25.09-</p>	<p>Ehkki asukoha eevaliku ja KSH esimese etapi aruande koostamise tulemusena on eevalikualad tuuleparkide rajamiseks põhimõtteliselt sobivad ning ülemääraseid negatiivseid mõjusid ei evi, siis arvamusel lähtuvalt vähendatakse kompromissi</p>

Arvamus	Valla seisukoht
<p>27.10.2023 hindame üle oma varasemaid seisukohtasid kavandatavate tegevuste osas ja otsustame järgmist: „Palume edasisest planeeringust jätta välja kavandatavad alad 1.1 ja 1.2 täies mahus. Oleme selles täiesti kindlad, et kavandatud tegevus jääb segama ning häirib igapäevast elu meie elu- ja puhke kohas, Pärna talus. Küllastasime Saarde vallas äsja töösse rakendatud nelja tuulikuga Utilitase kontsernile kuuluvat parki ja läheduses, 3,5 km kaugusele lõunasse jäävat talu. Talu õule kostub pidev müra, mille heli muutub kord valjemaks ja vaiksemaks, resoneerub. Sellist ulgumist me oma igapäeva ellu ei soovi. Seda ei kompenseeri ka Vabariigi valitsuse maagaasiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse muudatused, mis kohustavad alates 2023. aasta 1. juulist tuuleelektrijaamade rajajaid omavalitsusele ja kohalikele elanikele maksma tasu. Kavandatava planeerigu alad 1.1. ja 1.2 piiravad väikest Tabria küla lõunast ja lääne poolt, sealt puhuvad ka põhilised tuuled, mis võimendavad müra levikut. Ida poolt oleme juba hõivatud Tootsi tuulepargi arendusega. Palume edasisest planeeringust jätta välja kavandatava alad 1.1 ja 1.2 täies mahus“</p>	<p>huvides Tabria küla piirkonnas tuulepargi eelvalikuala pinda ning seatakse eraldi täiendav tingimus võtta detailise lahenduse koostamisel tuulikute asukohtade määramisel aluseks koostöös külakogukonnaga tehtud visuaalne analüüs. Visuaalse analüüsi alusel saab tuulikuid paigutada selliselt, et nende mõju oleks väiksem peamisest vaatesuunast vaadatuna. Korrigeeritud tuulepargi eelvalikuala 1.2 on kujutatud alloleval joonisel. Detailise lahenduse koostamise etapis teostatakse ka uus mürataseme modelleering (asukoha eelvaliku seletuskirja ptk 3.18).</p> <p>Saare tuulepargi 3,5 km kaugusel oleval tuuliku suure müra käsitlus ei ole tõsiseltvõetav. Lisaks Teie külastusele on seal käinud nii spetsialistid kui mittespetsialistid külastustel ja ei ole sellist asja kogunud. Samuti ei ole tootja ise saanud sellekohaseid väiteid ega ise kuulnud sellist müra.</p> <p>Vastavalt planeerimisseaduse § 107 lg 4 võib avaliku väljapaneku käigus kirjalikult arvamust avaldanud isik võib loobuda oma arvamusest, teatades sellest kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise korraldajale kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Isikute, kes ei nõustu valla seisukohaga, arvamus esitatakse planeerimisseaduse § 121 kohaseks heakskiitmiseks Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kes mh kuulab ära avalikul väljapanekul kirjalikke arvamusi esitanud isikud, kelle arvamusi kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu</p>

Tori valla põhjaosa eriplaneering. PlanS § 106 kohase avaliku väljapaneku (25.09-27.10.2023) arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

Arvamus	Valla seisukoht
	<p>koostamisel ei arvestatud, ja kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise korraldaja. Teie arvamust käsitletakse kui vastuolevat ning kui Te ei märgi eraldi, et soovite sellest loobuda, siis esitatakse see Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile. Juhul, kui te leiate, et seda ei ole vaja esitada Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, siis palun teavitada sellest valda kirjalikult (sobib ka e-kiri) või avalikul arutelul.</p>
<p>4. Muinsuskaitseamet 09.10.2023 (28.10.2021 kiri nr 5.1-17.5/2950-1)</p>	
<p>Kas olete arvestanud eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõus muinsuskaitseameti poolt saadetud kirjaga 28.10.2021 kirja nr 5.1-17.5/2950-1. (Kiri järgnevatel ridadel)</p>	<p>KSH esimese etapi aruande ptk-s 4.3 on käsitletud võimalikku mõju kultuuripärandile. Riikliku kaitse all olevatest objektidest paikneb alal 1 arheoloogiamälestis Linnus „Lõimemägi“, teisi kultuurimälestisi eelvalikualadel ei ole. Arheoloogiamälestisel ja selle kaitsevööndis toimub tegevus vastavalt muinsuskaitseadusele ning detailse lahenduse koostamisel, mil määratakse tuulikute ja taristu asukohad, täpsustatakse tegevus koostöös Muinsuskaitseametiga. Planeeringu üldine põhimõte on, et seaduses kehtivaid nõudeid ei kehtesta (ega kopeeri) omavalitsus täiendavalt üle. Asukoha eelvalikule järgneb detailse lahenduse koostamise etapp, mille käigus kaasatakse jätkuvalt Muinsuskaitseamet ning mille käigus on võimalik konkreetses määratavates elektrituulikute ja teiste ehitiste asukohtades vaadata võimalikku kattumist kultuurimälestiste kaitsevööndiga või arheoloogiatundliku alaga. Arheoloogiatundlikud alad on esitatud ka põhijoonisel.</p> <p>Tori vald esitas Muinsuskaitseametile kooskõlastamiseks asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruande 08.02.2023 kirjaga nr 6-2.1/511. Muinsuskaitseamet ei esitanud planeeringule omapoolset seisukohta, sh PlanS § 105 kohast kooskõlastusest keeldumist. Tulenevalt PlanS § 105 lg-st 2 on loetud asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruanne Muinsuskaitseameti poolt vaikimisi kooskõlastatuks.</p> <p>Esitatud arvamust ei käsitleta kui arvamust, mida planeeringu koostamisel ei arvestatud ning seda ei esitata planeerimisseaduse § 121 kohasel heakskiitmisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kui arvamust, mida kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel ei arvestatud.</p>
<p>Eriplaneeringu koostamisel tuleb lähtuda riikliku kaitse all olevatest kultuurimälestistest ja nende kaitsevöönditest. Mälestised näitavad piirkonna ning kultuurimaastiku ajaloolist mitmekihilisust, mistõttu tuleb planeerimisel</p>	<p>Planeeringu koostamisel on muinsuskaitsealisest regulatsioonist asjakohases mahus lähtutud ilma seaduse teksti asukoha eelvaliku seletuskirja või KSH esimese etapi aruandesse ümber kopeerimata.</p>

<i>Arvamus</i>	<i>Valla seisukoht</i>
<p>lähtuda mälestisi säästvast põhimõttest ning arvestada avalike huvidega (muinsuskaitseeadus, edaspidi MuKS § 3 lg 7). Mälestisi ümbritseva kaitsevööndi mõte on tagada mälestise säilimine ajalooliselt väljakujunenud maastikustruktuuris ja mälestist väärstavas keskkonnas, vältida mälestist ja ümbritsevat keskkonda kahjustavaid tegevusi. Õuealadest väljapoole jäävate mälestiste puhul tuleb tagada igäühe vaba juurdepääs mälestisele päikesetõusust loojanguni (MuKS § 26 lg 2). Mälestistel ja nende kaitsevööndites tuleb tööde tegemisel järgida muinsuskaitseeaduse § 52 ja § 58 kohaseid nõudeid ning teha koostööd Muinsuskaitseametiga.</p>	
<p>Eriplaneeringuga kaetud Tori valla põhjaosas on riikliku kaitse all olev arheoloogiapärand kaitse all umbes 1998. aasta avastuste seisuga. Muinsuskaitseamet pani planeeringute koostajatele kokku juhendi¹, milles anname suuniseid ja teeme ettepanekuid, kuidas planeerimisel kultuuripärandit käsitleda ning selle erinevate osadega ruumi kasutamisel ja kujundamisel arvestada.</p>	
<p>Lisaks riigi kaitse all olevatele arheoloogiamälestistele on maastikul palju juba avastatud või eeldatavat arheoloogiapärandit, mis pole riikliku kaitse all, kuid mida tuleb samuti ruumilisel planeerimisel silmas pidada, et kultuurmaastiku ajalise mitmekihilisuse säilimine oleks tagatud ka edaspidi. Planeeringu koostamise käigus tuleb teadaolevate ja võimalike arheoloogiliselt väärtuslike alade määratlemiseks analüüsida arhiiviandmeid, leiuteateid ja muid ajalooallikaid (kohanimed, ajaloolised kaardid, geoloogiline andmestik jms). Analüüsi eesmärk on märgilistele muististele säilimistingimuste määratlemine ja alade piiritlemine, kus kaevetööde eel (nt taristu rajamine) tuleb läbi viia arheoloogilised uuringud maastikul. Arheoloogiapärandi analüüsi koostab Muinsuskaitseamet², edastades seejuures planeeringus arvesse võtmiseks ka info ajalooliste looduslike pühapaikade kohta, mis selgitati välja 2019. aastal toimunud inventuuri käigus.</p>	
<p>Tuginedes nii varasemalt teada olevale infole mitte kaitse alustest objektidest ning asjaolule, et arheoloogide, hobiotsijate ja koduloohuviliste inimeste tegevus toob igal aastal juurde uut infot arheoloogiliste paikade kohta, mida ei jõuta kaitse alla võtta, tuleb riigil ja kohalikul omavalitsusel arheoloogiapärandi hävimise vältimiseks tagada meetmed selle kaitseks (MuKS § 76 lg 1).</p>	

Tori valla põhjaosa eriplaneering. PlanS § 106 kohase avaliku väljapaneku (25.09-27.10.2023) arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

Arvamus	Valla seisukoht
<p>Eelnevast tulenevalt tuleb ennetavalt eriplaneeringusse kanda järgmised tingimused:</p> <p>1) KMH kohustusega tegevuste kavandamisel (kogu valla territooriumil ja ka juhul kui KMH nõudest loobutakse) alati eelnevalt Muinsuskaitseametiga kooskõlastada arheoloogilise uuringu läbiviimise vajadus (MuKSi § 31 lg 3);</p>	<p>MuKS § 31 lg 3 ls 1 sätestab, et kinnisasjal, kus Muinsuskaitseameti andmeil võib ajalooliste allikate põhjal leiduda arheoloogilisi esemeid, inimluid või arheoloogiline kultuurkiht, tehakse KeHJS-i tähenduses KMH käigus arheoloogiline uuring. Eriplaneeringuga ei ole ette nähtud KMH läbiviimise vajadust, KeHJS-i kohaselt ei ole maismaatuuleparkide püstitamisel ka KMH algatamise kohustust. Muinsuskaitseaduses olevaid tingimusi ei dubleerita kohaliku omavalitsuse õigusaktis.</p>
<p>2) Prognoositud arheoloogiatundlikel aladel tuleb kohalikul omavalitsusel küsida planeeringu või ehitise kavandamisel Muinsuskaitseameti arvamust arheoloogilise uuringu läbiviimise vajaduse kohta, kui:</p> <ul style="list-style-type: none"> - algatatakse detailplaneeringut; - kaevanduse või ehitiste alla jääva kaevatava ala pindala on enam kui 500 m². 	<p>Muinsuskaitseamet on Tori valla kohta koostanud arheoloogiatundlikke alade prognoosi. Vastavalt prognoosile ei kattu ükski potentsiaalselt sobilikest aladest arheoloogiatundlike aladega (vt KSH esimese etapi aruande ptk 4.3). Võrguühenduse puhul on vähesed kattumised arheoloogiatundlike aladega. Eelnevast lähtuvalt lisatakse KSH aruandesse võrguühenduse rajamise osasse (KSH esimese etapi aruande ptk 6) täiendav tekst seoses ühendusliini eelvalikuala kattumisega arheoloogiatundliku alaga. Asukoha eelvaliku seletuskirja lisatakse põhimõtte, et detailse lahenduse koostamisel tuleb koostöös Muinsuskaitseametiga selgitada esitatud prognoosaladel arheoloogilise uuringu läbiviimise vajadus, kui ehitiste alla jääva kaevatava ala pindala on suurem kui 500 m².</p>
<p>3) Tagada nii eriplaneeringus esitatud arheoloogiatundlikel aladel kui ka mujal arheoloogiapärandi avastamisel arheoloogiapärandi kaitseks muinsuskaitseaduses ette nähtud tegevused (vt § 31).</p>	<p>Muinsuskaitseaduses olevaid tingimusi ei dubleerita kohaliku omavalitsuse õigusaktis, sh planeeringus.</p>
5. Ü.P., 09.10.2023	
<p>Sooviksime teada millisele osale meie maast te soovite tuuleparki rajada?</p>	<p>Männi (katastritunnus 80801:001:0444) maaüksusele ei ole elektrituulikuid planeeritud.</p>
<p>Lisaks kas tuulepargi rajamisega kaasnevad ka mingid piirangud maatükile?</p>	<p>Antud maaüksus asub osaliselt tuulepargi ühendusliini eelvaliku alas. Asukoha eelvaliku seletuskirja ptk-s 3.2.2 on selgitatud, et asukoha eelvaliku etapis on ühendusliini ala määratud laias ulatuses, et järgmises etapis oleks võimalik leida parim võimalik liinikoridor tulenevalt elektrituulikute täpsetest asukohtadest.</p>
<p>Kui me nõustume oma maale tuulepargi rajada, siis sooviksime selle eest hüvitist.</p>	<p>Menetluse järgmistes etappides selgub elektri ühendusliini täpsem asukoht ja siis on alles näha, kas Männi maaüksus on kavandatava ühendusliini koridoris või ei ja/või kas Männi maaüksusele rakenduvad mingid piirangud või ei. Menetluse käigust informeeritakse Teid vastavalt seadusele. Selgituseks, et ilma maaomaniku nõusolekuta (või alternatiivselt sundvalduse seadmisseta) kinnistule midagi ehitada ei saa, praeguses planeeringuetapis ei seata</p>

Arvamus	Valla seisukoht
	<p>sundvalduse seadmise vajadust (vt ka PlanS § 111 lg 2). Hüvitise küsimus lahendatakse samuti hetkel, kui seatakse kokkuleppel maaomanikuga ühendusliini rajamiseks näiteks servituut või määratakse sundvaldus. Edasises menetluses kaasatakse kõiki maaomanike, kelle omandis olevatele kinnistutele kavandatakse tuulepargiga seonduvaid ehitisi või kelle kinnistu jääb ühe kilomeetri mõjuvöändisse kavandatavatest tuulikute.</p> <p>Esitatud arvamust ei käsitleta kui arvamust, mida planeeringu koostamisel ei arvestatud ning seda ei esitata planeerimisseaduse § 121 kohasel heakskiitmisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kui arvamust, mida kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel ei arvestatud.</p>
<p>6. Keskkonnaamet, 11.10.2023 nr 6-5/23/2738-6</p>	
<p>Oleme avalikul väljapanekul olevate materjalidega tutvunud ning planeeritud tuulepargi eelvaliku ala nr 1.2 põhjapoolse piiri nihutamine põhja poole ja ala suurenemine võrreldes 28.06.2023 kirjas käsitletud EP versiooniga ei muuda senist Keskkonnaameti kooskõlastust. Arvestades mh 28.06.2023 kirjaga antud märkustega kooskõlastust, esitame täiendavad märkused ja ettepanekud, millega palume arvestada:</p> <p>1. KSH aruande lk 6 on märgitud, et „KSH tulemuste ning asjaomaste asutuste ja isikute seisukohtade alusel loobuti planeeringus alade 2, 3, 4 ja 5 tuulepargi aladena kavandamisest. Ala 1 vähendati olulisel määral ja ala 6 vähesel määral. Kõikide asukohavaliku otsusega valitavatele tuulepargi aladele on detailse lahenduse etapis vajalik teha täiendavaid linnustiku ja nahkhiirte uuringuid, mille alusel võib aladel ilmnedu täiendavaid kitsendusi.“</p> <p>KSH aruandepeatükis 4.1.2.3.(edasiste uuringute ja hindamise vajadus, lk. 31) on kirjas, et alal 2, 3 ja 4 on vajalik lindude peatuskohtade ja liikumisteede uuring. Alade 2, 3, 4 kavandamisest tuulepargina on loobutud ja pole asjakohane neid edasiste uuringu vajaduse peatükis käsitleda. Ühtlasi on KSH aruandes puudu tingimus, et must-toonekure eksperthinnang peab käsitlema piirkonnas tegutsevate saatjaga varustatud must-toonekurgede elupaigakasutuse andmeid, mis peavad kajastama lindude reageerimist nii ehitusjärgus kui ka toimivale suurele tuulepargile. Eksperthinnangu kohustus rakendub EP seletuskirjas märgitud aladele 1.1. ja 1.2 (st kogu KSH aruandes märgitud vähendatud alal 1). Vastatavalt tuleb korrigeerida KSH aruande peatükki 4.1.2.3.ja üle vaadata ka EP</p>	<p>Selgitame, et antud eriplaneeringu puhul on KSH esimese etapi etapi aruanne ja asukoha eelvaliku seletuskiri eraldiseisvad dokumendid. Asukoha eelvaliku otsuses ja seletuskirjas määratakse eelvaliku alad ning esitatakse (kohustuslikud) arendustingimused detailse lahenduse koostamise etappi. KSH esimese etapi aruanne (k.a ptk 4.1.2 „Mõju linnustikule“) esitab mõjude hinnangud ja keskkonnameetmete soovitusel (ehk sisendi asukoha eelvalikuks). KSH aruanne ei saa teha valikut alade osas ja peab andma ülevaate kogu hindamisprotsessist. Esitatud väljavõtte pärineb KSH aruande kokkuvõttest (lk 6), kus on parema arusaadavuse huvides kogu keerukas eriplaneeringu ja selle KSH protsessis esitatud tavalugejale ülevaade ka alade valikust ning toodud selguse huvides välja, et osade alade edasisest kavandamisest planeeringus loobuti. KSH esimese etapi aruande sisuosas (k.a ptk-s 4.1.2.3) aga ei ole asjakohane protsessi käigus tehtud meetmete ettepanekuid kustutada. Küll aga kantakse asukoha eelvaliku otsusesse ja seletuskirja ainult need tingimused, mis on asjakohased rakendada lõpliku asukoha eelvaliku planeeringulahenduse puhul (nt asukoha eelvaliku seletuskirja ptk 3.9 linnustiku kohta).</p> <p>Saatjaga varustatud must-toonekure elupaigakasutuse andmete kasutamise tingimus lisatakse KSH esimese etapi aruande ptk-sse 4.1.2.3 (analoogselt eelvaliku seletuskirja ptk 3.9 tingimustele, mida omakorda täpsustatakse).</p> <p>Asukoha eelvaliku otsuse eelnõu väljatoodud järelduse sõnastust korrigeeritakse.</p>

<i>Arvamus</i>	<i>Valla seisukoht</i>
<p>asukohavaliku otsuse eelnõu lk 2 märgitud järelalus, et üksnes alal 6.2 tuulikute kavandamine nõuab põhjalikumaid linnustiku uuringuid.</p>	
<p>2. Küll on EP seletuskirjapeatükis 3.9 märgitud, et aladel 1.1 ja 1.2 on vajalik must-toonekure eksperthinnang, mis käsitleb võimalusel (andmete olemasolu korral) piirkonnas tegutsevate saatjaga varustatud must-toonekurgede elupaigakasutuse andmeid, mis kajastavad lindude reageerimist Tootsi-Sopi tuulepargi ehitamisele ja kasutamisele. Leiame, et saatjaga varustatud must-toonekure elupaigakasutuse andmestiku kasutamine alade 1.1 ja 1.2 detailse lahenduse mõjude hindamisel on äärmiselt oluline. Üksnes juhul, kui esineb lahendamatu vastuolusid andmete kasutamisel, võib ekspert anda hinnangu ka neid andmeid kasutamata, kuid sellest hoolimata peab eksperttöö olema sellise täpsusastmega, mis võimaldab veenvalt selgitada olemasoleva ja kavandatava pargi koosmõju liigile.</p>	<p>Asukoha eelvaliku seletuskirja ptk 3.9 sõnastust must-toonekure eksperthinnangu osas täiendatakse vastavalt ettepanekule.</p>
<p>3. KSH aruande lk 28 kirjeldatakse Tabria väike-konnakotka ja Tabria väike-konnakotka ja suur-konnakotka segapaari püsielupaiku ning pesade asustuse ajaloole tuginedes järeldatakse, et need ei pruugi enam olla kestlikud. KSH aruannet ei ole uuendatud 2023. aasta andmete alusel -21.07.2023 tuvastati piirkonnas taas väike-konnakotka pesitsus. Arvestades asjaoluga, et Keskkonnaamet on EP asukoha eelvaliku ja KSHI etapi aruande varasemalt märkustega kooskõlastanud, peame põhjendatuks antud info lisamist planeerimisdokumentidesse ning detailse lahenduse faasis tuleb uuringutega leida tuulepargi lahendus, millel poleks ülemäärast negatiivset mõju väike-konnakotka elupaikadele.</p>	<p>KSH esimese etapi aruande ptk-d 4.1.2.2 ja asukoha eelvaliku seletuskirja ptk-d 3.9 täiendatakse lisandunud väike-konnakotka püsielupaiga infoga.</p>
<p>4. Peame oluliseks meelde tuletada, et edasistel uuringutel pööratakse rohkem tähelepanu meetodikale. Ei piisa mainimisest, et kasutati Natura 2000 meetodikat. Meetodika peab olema lahti kirjutatud määral, mis võimaldab aruannet lugedes aru saada mida, kuidas ja kus tehti (põhjendades algsest meetodikast kõrvalekaldeid ja muid erisusi (välitõid ei ole võimalik lõplikult arvuti taga planeerida, looduses tuleb alati ette ootamatusi)). Loendusandmete (punkt-või transektoendused) esitamine kaardil on hädavajalik, et oleks võimalik hinnata tehtud uuringu kvaliteeti. Samuti on oluline kajastada loenduste aega ja ilma.</p>	
<p>4.1. Ühtlasi märgime, et Natura 2000 meetodika lähtub paljuski rahnide, öösorride, rukkirääkude ja värvuliste elupaikade kaardistamisel. Samas</p>	<p>Käesoleva planeeringu kontekstis teadmiseks võetud, kuna tõdemus ei muuda KSH esimese etapi aruandes kajastatud tulemusi.</p>

<i>Arvamus</i>	<i>Valla seisukoht</i>
<p>tuuleenergeetika kontekstis ei ole esmatähtis nende liikide elupaikade kaardistamine. Ka antud KSH aruande Natura hindamise peatükis on viide, et rähne ei peeta tuulikute suhtes tundlikeks liikideks. Esmatähtis on ikka röövlindude, must-toonekure ja metsislaste elupaikade ning toitumisalade kaardistamine ja selleks tuleb valida sobivam meetodika.</p>	<p>Leiame edaspidise vaates, et arvestades tuuleparkide planeeringute rohkust, sarnaseid probleeme ja uuringute läbiviijate vähesust, siis oleks asjakohane pädevatel riigiasutustel koostöös uuringute läbiviijatega selgelt kokku leppida, milliseid uuringu mahte oodatakse ja mis tingimused kehtivad uuringu aruannetele.</p> <p>Selgitame, et Natura 2000 meetodikat kasutatakse haudelinnustiku inventeerimiseks, kuna tegu on selgelt kirjeldatud meetodikaga ning linnustiku eksperdi hinnangul on see kohane kavandatava tegevuse ala haudelinnustikust ülevaate saamiseks. Rähnide osas selgitame, et rähnid ei ole küll teadaolevalt tundlikud tuulikute kokkupõrgetele ja mürale, kuid kuna antud juhul on suuresti asukoha eelvalikusse hõlmatud metsaalad, siis on võimalik esinduslike elupaikade esinemine. Kuna Eestis on mitmeid II kaitsekategooriasse kuuluvaid rähne, siis ilma inventuurita esineks oht II kategooria liikide elupaikade hävimiseks.</p>
<p>4.2.Kogemusest käesoleva EPI etapi käigus tehtud uuringutega ning ka teiste analoogsete töödega rõhutame, et detailse lahenduse etapi raames läbiviidavad uuringud tuleb kavandada, läbi viia ja dokumenteerida nii, et oleks üheselt aru saadav, millises mahus, milliste meetoditega välitoid teostatakse, millistele täiendavatele andmetele tuginetakse jne. Uuringute meetodika kirjeldamine uuringuaruandes on äärmiselt oluline, kuna selle alusel on võimalik hinnata tehtud tööde piisavust ning järelduste põhjendatust.</p>	<p>Asukoha eelvaliku seletuskirja lisatakse tingimus, mille kohaselt detailse lahenduse koostamise etapi raames läbiviidavad uuringud tuleb kavandada, läbi viia ja dokumenteerida nii, et oleks üheselt arusaadav, millises mahus, milliste meetoditega välitoid teostatakse, millistele täiendavatele andmetele tuginetakse jne.</p>
<p>5. Palume KSH eksperdil ning kohalikul omavalitsusel läbi mõelda, kuidas hinnata kumuleeruvaid mõjusid. Eelkõige EP seletuskirjas toodud arendusalade 6.1 ja 6.2 piirkonnas on tuuleparkide kavandamiseks käimas mitmeid planeeringuid –lisaks antud Tori valla eriplaneeringule on Keskkonnaametile kooskõlastamiseks Põhja-Pärnumaa valla tuuleparkide eriplaneeringu esimese etapi eelnõu kui ka avalikustatud Tori ja Põhja-Pärnumaa valdade arendusalade P9 ja P10 detailplaneeringu esimese etapi eelnõu koos KSH aruandega. Nii Tori valla põhjaosa EP KSH-s kui teistes planeeringutes on järeldatud, et teiste planeeringute lahendused on liialt algusjärgus, et koosmõjusid sisuliselt hinnata. On arusaadav, et planeeringu ja KSH protsessi käigus lisanduva info alusel on dokumentide täiendamine komplitseeritud, kuid planeerimise mingis etapis tuleb piirkonda käsitleda siiski tervikuna.</p>	<p>Tori valla põhjaosa tuuleparkide eriplaneeringu koostamisel on suurt tähelepanu pööratud võimalike eelvaliku alade koosmõjudele nii potentsiaalselt sobilike alade omavahelise koosmõju vaates kui koosmõjus teiste objektidega (näiteks Rail Baltic). Mitmete alade valikust on loobutud just arvestades võimalikke koosmõjusid (vt KSH aruande kokkuvõtet ja ptk 4.5). Samas eelvaliku aladeks on määratud just alad, mis paiknevad juba (ka teiste planeeringumenetlustega) kavandatud või kavandamisel olevate tuuleparkide lähialadel. Sellise lähenemisega on võimalik tuuleparkide poolt mõjutatavat ala vähendada – nii visuaalselt kui looduskeskkonna vaates tekiksid kompaktsed tuuleparkide alad ning ülejäänud maastik säiliks looduslikuna. Täpsemaid koosmõjusid teiste tuuleparke kavandavate planeeringutega saab siiski hinnata hetkel, kui on olemas piisav sisendinfo. Asukoha eelvaliku etapis on müra ja varjutuse potentsiaalseid koosmõjusid juba arvestatud (KSH esimese etapi aruande ptk 4.5).</p>

<i>Arvamus</i>	<i>Valla seisukoht</i>
<p>6. KSH aruande punktis 4.1.8.5. on selgitatud täiendavate uuringute ja hinnangute vajadust seoses mõjuga põhjaveele (lk 94). Keskkonnaamet toob täiendavalt välja, et seoses asjaoluga, et tuulikute vundamentide rajamisel võib osutada vajalikuks põhjavee ärajuhtimine, mis vajab vee erikasutuse keskkonnaluba, on edasistes etappides vaja täpsemalt hinnata ärajuhitava põhjavee kogust ning võimaliku alanduslehtri ulatust.</p>	<p>Tingimus lisatakse KSH esimese etapi aruande ptk-sse 4.1.8.5 ja asukoha eelvaliku seletuskirja.</p> <p>Esitatud arvamust ei käsitleta kui arvamust, mida planeeringu koostamisel ei arvestatud ning seda ei esitata planeerimisseaduse § 121 kohasel heakskiitmisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kui arvamust, mida kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel ei arvestatud.</p>
<p>7. K.Z., 22.10.2023</p>	
<p>Tori valla põhjaosa eriplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruanne 08.06.2023 (edaspidi KSH), kohaselt planeeritavate tuulegeneraatorite rajamine on ohuks minu tervisele ja elule.</p> <p>KSH-s ei ole vaatluse all helirõhutasemete arvutamine C-korreksiooni LpC järgi. Madalsagedusliku helide mõju hindamiseks tuleb kasutada helirõhutaseme C-korreksiooni¹. Madalsageduslik müraga seostatakse mitmete vibroakustiliste krooniliste haigustega² esinemist.</p> <p>KSH käsitlemise kohaselt saaksid madalsageduslike helidega kaasnevad terviseprobleemid tekkida üksnes juhul, kui need madalsageduslikud helid oleksid kuuldavad, see on eksitav – tegelikult tajub füsioloogiliselt mittekuuldavat infraheli vibratsiooni nii sisekõrv kui teised inimkeha organid ning need kahjustavad inimese keha ja psüühikat².</p> <p>Kokkuvõtteks, helireostuse mõjude asjatundmatu hindamise tõttu on eriplaneering ja KSH kõlbmatud, eriplaneeringu alusel kavandatavad tuulegeneraatorid on ohuks minu tervisele ja elule.</p> <p>Eriplaneeringu jätkamisel esitatud aruande alusel ei ole välistatud kahjulik mõju ja seetõttu palun eriplaneeringut mitte vastu võtta, menetlus lõpetada või selle tingimusi oluliselt muuta.</p>	<p>Planeerimisprotsessis toimub keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH), selle koostamist juhib (juhteksperdina) tuuleenergeetika vallas kogemustega keskkonnamõju hindaja. Hinnangute andmisel lähtutakse kehtivatest hindamismetoodikatest ja planeeringuetapi täpsusastmest, mitte erinevate osapoolte vastandlikest subjektiivsest arvamusest. KSH esimese etapi aruande ptk-s 4.2.1 käsitletud müra hindamine on teostatud vastavalt atmosfääriõhu kaitse seadusele ja selle alusel kehtivatele müra hindamist käsitlevatele õigusaktidele.</p> <p>Puutuvalt madalsagedusliku müra teemasse selgitame, et madalsagedusliku müra täpsem hindamine sotsiaalministri 04.03.2002 määruse nr 42 lisa 1 kohastele siseruumide soovituslikele helirõhutasemetele vastavuse kontrollimiseks on kõige varasemalt võimalik eriplaneeringu detailse lahenduse koostamise etapis, kui on teada tuulikute asukohad ning esmasedki andmed kasutada soovitavate tuulikute parameetrite osas. Eelvaliku seletuskirja ptk-s 3.18 on sätestatud detailse lahenduse koostamise etapi uue mürataseme modelleerimise ja muu hulgas madalsagedusliku müra tasemetele hinnangu andmise kohustus. Samas on ka KSH esimese etapi aruande ptk-s 4.2.1.3 madalsagedusliku müra teemat asukoha eelvaliku etapi täpsusastmes käsitletud, muu hulgas tervisemõjude kontekstis.</p> <p>Planeeringu kooskõlastavate asutuste ülesanne on muu hulgas järgida, et planeering vastaks nende pädevusvaldkonna kehtivatele õigusaktidele. Terviseamet, kui müra osas pädev asutus ja riikliku järelevalve teostaja, on 15.02.2023 kirjaga nr 9.3-1/23/1010-2 kooskõlastanud eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) esimese etapi aruande. Ka teised kooskõlastajad ei ole juhtinud tähelepanu, nagu ohustaks planeeringuga kavandatav inimete tervist või kahjustaks vara.</p>

Tori valla põhjaosa eriplaneering. PlanS § 106 kohase avaliku väljapaneku (25.09-27.10.2023) arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Arvamus</i>	<i>Valla seisukoht</i>
	<p>Arvamust esitanud isik ei ole välja toonud vastuolu õigusaktidega ega probleemi ühegi konkreetse katastriüksusega.</p> <p>Eelnevast lähtuvalt ei lõpetata esitatud arvamuse alusel planeeringu menetlust.</p> <p>Vastavalt planeerimisseaduse § 107 lg 4 võib avaliku väljapaneku käigus kirjalikult arvamust avaldanud isik võib loobuda oma arvamusest, teatades sellest kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise korraldajale kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Isikute, kes ei nõustu valla seisukohaga, arvamus esitatakse planeerimisseaduse § 121 kohaseks heakskiitmiseks Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kes mh kuulab ära avalikul väljapanekul kirjalikke arvamusi esitanud isikud, kelle arvamusi kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel ei arvestatud, ja kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise korraldaja. Teie arvamust käsitletakse kui vastuolevat ning kui Te ei märgi eraldi, et soovite sellest loobuda, siis esitatakse see Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile. Juhul, kui te leiate, et seda ei ole vaja esitada Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, siis palun teavitada sellest valda kirjalikult (sobib ka e-kiri) või avalikul arutelul.</p>
<p>8. Politsei- ja Piirivalveamet 24.10.2023 nr 2.1-3/5139-6</p>	
<p>Politsei- ja Piirivalveamet esitab Tori valla põhjaosa tuuleenergeetika eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande avaliku väljapaneku taotlusele järgneva tagasiside:</p> <p>* Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi PPA) tööle antud rajatised kõrgendatud mõju ei avalda, kuid otsingu- ja päästeülesandeid täites seavad tuulikud PPA õhusõidukitele piiranguid. Halva nähtavuse või madalate pilvede korral tuleb ohutuse tagamise eesmärgil teha lend tuulepargist ümber, mis toob abivajajani jõudmiseks kaasa suurema ajakulu.</p>	<p>Seisukoht on võetud teadmiseks. Kuna tegemist on infoga, millest ei tulene eriplaneeringu asukoha eelvaliku seletuskirja ega KSH esimese etapi aruande muutmise vajadust, siis sellest lähtuvalt ei muudeta eelvaliku planeeringulahendust.</p> <p>Esitatud arvamust ei käsitleta kui arvamust, mida planeeringu koostamisel ei arvestatud ning seda ei esitata planeerimisseaduse § 121 kohasel heakskiitmisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kui arvamust, mida kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel ei arvestatud.</p>
<p>9. L.K., 25.10.2023</p>	
<p>Seoses Tori valla Põhjaosa eriplaneeringuga annan teada, et ei soovi Mardi-Jaani kinnistule (tunnus nr 14901:002:0161) tuulikute ja nende teenindavate rajatiste rajamist, sest kõnealune kinnistu on meile olulise majandusliku tähtsusega.</p>	<p>Soov võetakse teadmiseks ning esitatakse täiendavas asukoha eelvaliku seletuskirja lisatavas peatükis. Samas ei eemaldata viidatud katastriüksust elektrituulikute eelvalikualalt. Asukoha eelvalikule järgneb detailse lahenduse koostamine ning koostöös kinnistu omaniku ja arendajatega on siis võimalik täiendavalt selgitada, kas viidatud katastriüksusele midagi ehitada või mitte. Selgituseks, et planeering ei määra maakasutusõigust ja ilma kinnistu omaniku nõusolekuta kinnistule üldreeglina midagi</p>

Tori valla põhjaosa eriplaneering. PlanS § 106 kohase avaliku väljapaneku (25.09-27.10.2023) arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

Arvamus	Valla seisukoht
	<p>ehitada ei saa (v.a näiteks sundvalduse seadmisel), praeguses planeeringuetapis (asukoha eelvalik) ei määrata sundvalduse seadmise vajadust (vt ka PlanS § 111 lg 2). Edasises menetluses kaasatakse kõiki kinnistu omanikke, kelle maadele kavandatakse tuulepargiga seonduvaid ehitisi või kelle kinnistu jääb ühe kilomeetri mõjuvööndisse kavandatavatest tuulikute.</p> <p>Esitatud arvamust ei käsitleta kui arvamust, mida planeeringu koostamisel ei arvestatud ning seda ei esitata planeerimisseaduse § 121 kohasel heakskiitmisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kui arvamust, mida kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel ei arvestatud.</p>
10. A.Z., 22.10.2023	
<p>Tori valla põhjaosa eriplaneeringu, asukoha eelvalik, AB Artes Terrae OÜ töö nr. 21075ÜP3 11.08.2023 ja Tori valla põhjaosa eriplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruanne 08.06.2023 (edaspidi KSH), kohane tuuleelektritööstuse rajamine on ohuks minu tervisele, elule ja varale.</p> <p>1. P 4.2.1.2 Käitamisaegne müra. Müra levikut on KSH-s arvatud A-korrigeeritud ekvivalentse helirõhutaseme LpA arvustustel. KSH-s on jäetud käsitlemata helirõhutasemete arvutamine C-korrektsooni LpC kohaselt. Madalsagedusliku helide mõju hindamiseks tuleb aga kasutada helirõhutaseme C-korrektsooni1. KSH-s viidatud sotsiaalministri 04.03.2002 määruse nr 42 „Müra normtasemed elu- ja puhkelala, elamutes ning ühiskasutusega hoonetes ja mürataseme mõõtmise meetodid“, milles on tehnosüsteemide müra piiritletud LpC karakteristikku kohaselt.</p> <p>Seega on KSH-s otseselt eiratud määruses sätestatud ja jäetakse müra mõju terviklikult hindamata. Madalsageduslik müraga seostatakse paljud vibroakustiliste krooniliste haigustega2, samuti mitmete vegetatiivse närvisüsteemi häiringutega: põhjuseeta hirmutunne, uimasus, pidev väsimus, keskendumis- ja tasakaaluhäired, isutus, iiveldus, peavalud, tinnitus jms.</p>	<p>Asukoha eelvaliku etapi järgne müra hindamine (KSH esimese etapi aruande ptk 4.2.1) on teostatud vastavalt atmosfääriõhu kaitse seadusele ja selle alusel kehtivatele müra hindamist käsitlevatele õigusaktidele. Asukoha eelvalik ja KSH esimese etapi aruanne on kooskõlastatud pädevate asutustega. Kooskõlastajate ülesanne on muu hulgas järgida, et planeering vastaks nende pädevusvaldkonna kehtivatele õigusaktidele. Terviseamet kui müra valdkonnas pädev ja riiklikku järelevalvet teostav asutus, on kooskõlastanud eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruande 15.02.2023 kirjaga nr 9.3-1/23/1010-2 ning ei ole tuvastanud puudusi müra hindamises. Ka teised kooskõlastajad ei ole juhtinud tähelepanu, nagu ohustaks planeeringuga kavandatav inimeste tervist. Puutuvalt madalsagedusliku müra teemasse selgitame, et madalsagedusliku müra täpsem hindamine sotsiaalministri 04.03.2002 määruse nr 42 lisa 1 kohastele siseruumide soovituslikele helirõhutasemetele vastavuse kontrollimiseks on kõige varasemalt võimalik eriplaneeringu detailse lahenduse koostamise etapis, kui on teada tuulikute asukohad ning esmasedki andmed kasutada soovitatavate tuulikute parameetrite osas. Asukoha eelvaliku seletuskirja ptk-s 3.18 on sätestatud detailse lahenduse koostamise etappi uue müra modelleerimise ja muu hulgas madalsagedusliku müra tasemetele hinnangu andmise kohustus. Samas on ka KSH esimese etapi aruande ptk-s 4.2.1.3 madalsagedusliku müra teemat asukoha eelvaliku etapi täpsusastmes käsitletud, muu hulgas tervisemõjude kontekstis.</p>
<p>2. P 4.2.1.3 Madalsageduslik müra. KSH-s luuakse mulje, et madalsageduslike helidega kaasnevate terviseprobleemide tekkimine saab võimalikuks üksnes juhul, kui need madalsageduslikud helid oleksid kuuldavad. KSH ja arvamuste</p>	<p>Selgitame, et teadusuuringud ei ole senini sidunud tuulikute tekitatavat madalsageduslikku müra, sh infraheli ja võimalikku tervisemõju. Põhjaliku uuringute ülevaateartikli antud teemal leiab nt</p>

Arvamus	Valla seisukoht
<p>koondlehel on koostajad väljendanud seisukohta, et infraheli taju algab kuulmisorganist ning kui infraheli ei ole piisavalt tugev, et seda kuulda, ei ole võimalik ka mingil moel infraheli füsioloogiliselt tajuda. KSH-s esitatud teemaküsitlus on ühepoolne, ebapiisav, eksitav ja kohati täiesti vale. Üldteada on asjaolu, et infraheli inimkõrvale mittekuuldav spektrivahemik (0,01-16(20)Hz) ei saa kunagi olla piisavalt tugev, et inimkõrv saaks seda tajuda kuuldava helina – see on võimatu. Kuid füsioloogiliselt tajub seda (0,01-20Hz) infraheli vibratsiooni nii sisekõrv kui teised inimkeha organid väga suurte vahemaade kauguselt. Selle tajumise mõjud on sedavõrd inimese psüühikat ja füüsilist seisundit kahjustavad², et on töötatud välja mitmeid infraheli-relvasüsteeme³.</p> <p>Infraheli suhtes on väga tundlikud koduloomadest kassid ja koerad, samuti sõralised sh ulukid kes püüava infraheli mõjuväljast pääseda. Ulukid lahkuvad, kahjustada saab jahipidamine ja elanike rekreatsiooni võimalused, minu koduloomad, kes saavad liikuda üksnes piiratud alal, jäävad infraheli mõjualasse piinlema ja saavad tervisekahjud. Inimesele on üle 20Hz sagedusega infraheli kuulmine äärmiselt häiriv, kuid eriti negatiivse mõjuga ning tervist kahjustav on tuuleelektrigeneraatorite poolt tekitatav ja helina mittekuuldav impulssmüra vahemikus 0,1-4Hz, mis tekib tuulegeneraatorilabade osaliselt omavahel resoneerival möödumisel mastidest. Teadusartiklites kirjeldatakse, kuidas inimesed on olnud sunnitud tuulegeneraatorite infrahelihäiringute tõttu oma kodud hülgame⁴. Madalsageduslikku heli ja selle mittekuuldavat sageduse osa on praktiliselt võimatu summutada, kuna selleks vajaliku müratõkke paksus on samas suurusjärgus vastava helisageduse lainepikkusega⁵.</p> <p>Lainepikkus=heli kiirus/heli sagedus. Heli kiirus õhus on 340m/s. 4Hz infraheli puhul on lainepikkus = 340m/s/4Hz=85m, seega oleks vajaliku müratõkke paksus 85m. Oluline on veel märkida, et hoone seinad kujunevad teatud sagedusega infrahelile resonaatoriteks, näiteks 30Hz müraimpulsi mõjul on 11,5m pikkuse seinaga puithoones tajutav müra kõrgem kui väljaspool hoonet.</p> <p>Tuulegeneraatorite tekitatav infraheli kahjustab minu tervist ja elu.</p>	<p>https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8430592/ (van Kamp I, van den Berg F. Health Effects Related to Wind Turbine Sound: An Update. Int J Environ Res Public Health. 2021). Väited on juba seetõttu ebausutavad, et teistes riikides on pikaajaline tuuleparkide läheduses elamise kogemus. KSH aruande ptk 4.2.1.3 lähtub antud küsimuses vastavast teaduskirjandusest. Kordame, et asukoha eelvaliku seletuskirja ptk-s 3.18 on sätestatud detailse lahenduse koostamise etappi müra modelleerimise ja muu hulgas madalsagedusliku müra tasemetele hinnangu andmise kohustus.</p>
<p>3. P4.2.2 Varjutus. KSH-s on jäetud tähelepanuta võimalus, et tuulegeneraatorite grupi puhul, kus vari tekib järjestikuliselt mitme tuulegeneraatori labade liikumisel päikese ette, võib varjutuse sagedus ületada 2,5Hz piiri, mille kahjulikkusele (epilepsia esinemise tõenäosus) on KSH-s viidatud. Oht minu tervisele.</p>	<p>Selgitame, et varjutuse täpne modelleerimine on võimalik eriplaneeringu detailse lahenduse koostamise etapis kui on teada tuulikute asukohad, nagu ka asukoha eelvaliku seletuskirja ptk 3.19 kohustusena sätestab. KSH esimese etapi aruande koostaja nõustub, et eriti ebasoodsates oludes võib esineda võimalus, et korraga langeb ühele elamualale mitme tuuliku vari. Üldjuhul on selline olukord välditud, sest</p>

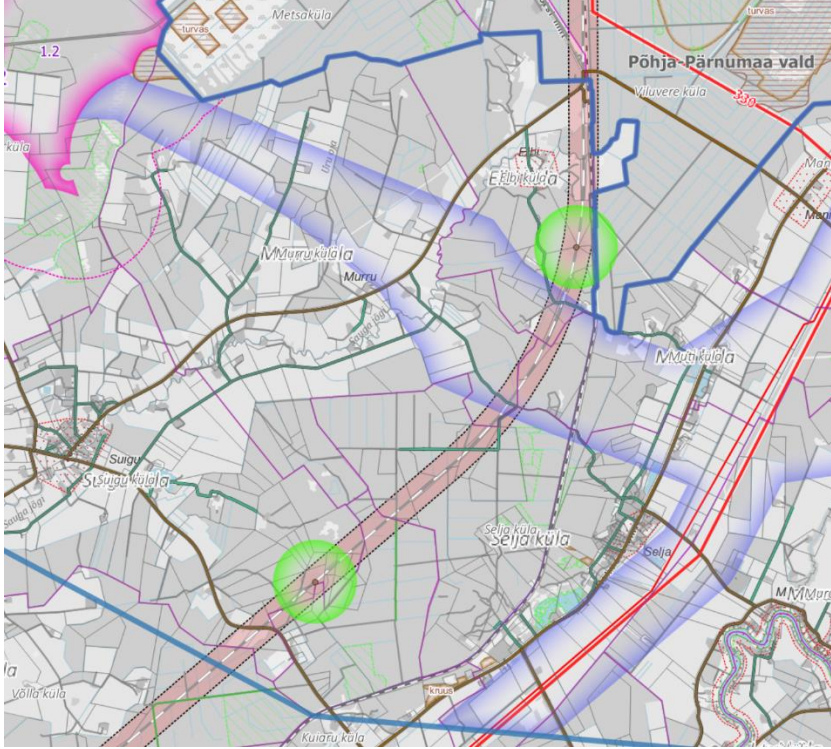
Arvamus	Valla seisukoht
	<p>tuulikute erineva paiknemise tõttu ei lange nende vari samasse punkti korraga. Antud täpsustus lisatakse KSH esimese etapi aruande ptk-sse 4.2.2 ning asukohaeelvaliku seletuskirja lisatakse varjutuse osas ptk-sse 3.19 tingimus, et detailse lahenduse koostamisel tuleb hinnata tuulikute omavahelist varjutuse koostamist ja vältida tuleb mitme tuuliku poolt põhjustatava varjutuse üheaegset langemist elamualale.</p>
<p>4. P 4.2.5 Visuaalne mõju. Hindamata on visuaalsest häiringust tulenev mõju kohalike elanike kinnisvara hindadele. Planeeritava tuuleelektrijaama poolt tekitatavate häiringute, mitte ainult visuaalse, tõttu kannaksin kahju seoses kinnisvara hinna langemisega.</p>	<p>Mõju (kinnis)vara hinnale on käsitletud KSH esimese etapi aruande ptk-s 4.2.4.3.. Asukoha eelvaliku seletuskirjas on ptk-s 3.21 seatud lisaks tingimus, et järgmises etapis tuleb käsitleda tuulepargi võimalikku mõju varale, lähtudes koostamise ajahetkel valitsevast parimast teadmistest elektrituulikute mõju osas. Keskkonnatasude seaduse § 21³ sätestab maismaal paikneva tuuleelektrijaama tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu ja § 55³ lg 2 määrab mõjuala (mille piires asuvate eluruumide omanikele elukohaga seotud tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu maksma hakatakse). Maismaa tuulepargi mõjuala keskkonnatasude seaduse tähenduses on Eesti Vabariigi piirkond, mis ulatub kuni 250 meetri kõrguse tuuleelektrijaama puhul kahe kilomeetri ja 250-meetrise ning kõrgema tuuleelektrijaama puhul kolme kilomeetri kauguseni tuuleelektrijaama lähima torni keskpunktist. Antud mõjuala ulatuses hakkab elukondlikku kinnisvara väärtust (positiivselt) mõjutama ka eluruumi omanikule makstav tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu. Visuaalset mõju on käsitletud KSH esimese etapi aruande ptk-s 4.2.5 ja nõue detailse lahenduse koostamise käigus tuulikute asukohtadest lähtuvaks täpsemaks visuaalse mõju hinnanguks on sätestatud asukoha eelvaliku seletuskirja ptk-s 3.22.</p>
<p>5. P 4.2.3.2 Tuuleturbiini sündroom. KSH-s käsitletakse tuuleelektrijaama tootmisüksuste koostoimet üksnes kahes lõigus, mis on tuuleturbiini sündroomi keerukust arvestades KSH tendentslikkust ja piiratud ulatust ning erapoolikust (huvitatud isiku eesmärges silmas pidades) ilmekalt esile tõstev.</p>	<p>Selgitame, et tuuleturbiini sündroomi esinemise osas puudub teaduslik kinnitus. KSH esimese etapi aruande ptk-s 4.2.3.2 on antud teemast lühiülevaade, et otsustajal oleks vastav teave planeeringut puudutavate otsuste tegemisel (arvestades samas eelvaliku täpsusastet) olemas.</p>
<p>6. Eriplaneering on vastuolus Tori valla arengukavaga aastateks 2018-20306: 1) kahjustab head elu Tori valla põhjaosas 2) hävitab parima võimaliku kasvukeskkonna järeltulevale põlvkonnale Tori valla põhjaosas 3) ei hoia Tori valla (ega ka elektrijaama komponentide toorainebaasina asutatavate maade) põhjaosa looduskeskkonda 4) kahjustab valla põhjaosa elutervet keskkonda 5) kahjustab valla põhjaosas elava tööjõu võimekust tööd teha</p>	<p>Selgitame, et nii Euroopa Liit kui Eesti riik on pidanud oluliseks taastuvenergia arendamist. Aastaks 2030 peab energiamajanduse korralduse seaduse § 32¹ lg 1 kohaselt olema kogu Eestis toodetav elektrienergia taastuvatest allikatest. Taastuvenergia arendamine on oluline, et vähendada kasvuhoonegaaside heidet. Soomes, Taanis, Hollandis ja paljudes teistes riikides on aastaid tegeletud tuuleelektrijaamade ehitamisega, tuulikud on elamutele oluliselt lähemal, kui käesolevas asukoha eelvaliku otsuse eelnõus kavandatud (1 km). Eriplaneeringu asukoha eelvaliku staadiumile järgneb detailse lahenduse koostamine, kus</p>

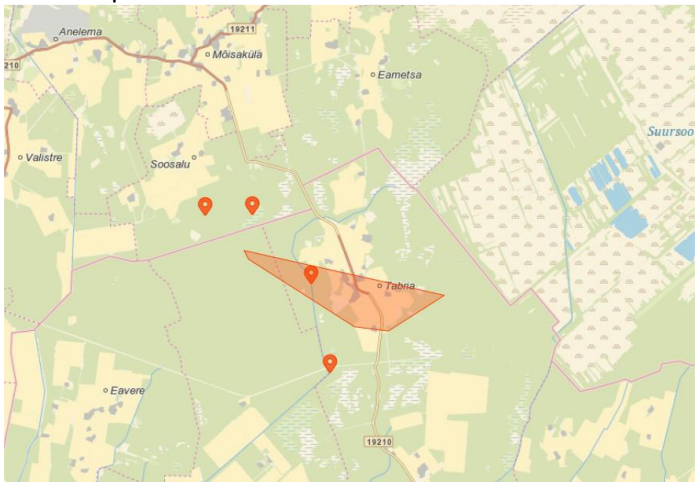
Arvamus	Valla seisukoht
	<p>määratakse tuulikute ja neid teenindava taristu asukoht ja tehnilised parameetrid, samuti tehakse asukoha eelvaliku ja KSH esimese etapi aruande tulemusena määratud keskkonnauuringud, viiakse läbi täpsemad müra ja varjutuse modelleeringud, uus visuaalse mõju hinnang jne.</p> <p>Samas ei näe me Tori valla arengukavaga (muudetud arengukava on vastu võetud 19.10.2023) mingit olemuslikku vastuolu.</p> <p>Näiteks arengukava p 1.3 sätestab käesolevagi eriplaneeringu eesmärgi toetavalt: „Soodustame vallas igati taastuvenergia tootmist ja keskkonnasäästlikke energialahendusi, kuid hoiame selle valdkonna arengud tasakaalus elu- ja looduskeskkonnaga.“ Tori valla põhjaosa tuuleparkide eriplaneeringut toetavad teisedki arengudokumendid (vt asukoha eelvaliku seletuskirja ptk 2). Täiendavalt toome välja, et Pärnumaa kliimakava eesmärk on: “Pärnumaa toodab taastuvenergiat kaks korda rohkem kui ise tarbib”. Kliimamõju leevendamise indikaator (Pärnumaa kliimakava lk 4) näeb ette tuuleparkide lisandumist 280 MW (st 40...45 elektrituulikut). Samuti on lk 6 kohaselt energeetikategevuseks Tori vallas põhjaosa eriplaneeringu tegemine.</p> <p>Taastuvenergia tootmine on oluline avalik huvi (RHKKo nr 3-17-2013, p 20). Euroopa Liidu Nõukogu 22.12.2022 määruse (EL) 2022/2577, millega kehtestatakse raamistik taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamiseks, artikkel 3 lg 2 sätestab, et liikmesriigid tagavad vähemalt ülekaalukat avalikku huvi pakuvate projektide puhul, et üksikjuhu õiguslike huvide tasakaalustamisel antakse planeerimis- ja loamenetluses eelis taastuvenergiajaamade - ja seadmete ehitamisele ja käitamisele ning sellega seotud võrgutaristu arendamisele. Kusjuures sama artikli lg 1 kohaselt eeldatakse, et taastuvenergiajaamade ja -seadmete planeerimine, ehitamine ja käitamine, nende võrguühendused, seotud võrk ise ning salvestusvahendid pakuvad ülekaalukat avalikku huvi ning edendavad rahva tervist ja ohutust.</p> <p>KSH esimese etapi aruandes on eelvaliku täpsusastet silmas pidades käsitletud mõju nii looduskeskkonnale kui inimesele, sh müra, varjutust ja muid asjakohaseid mõjusid ning KSH esimese etapi aruandest saab järeldada, et välja valitud asukoha eelvaliku aladel on tuulepargi rajamine põhimõtteliselt võimalik ja ülemäärane otsene kahjulik mõju välistatud. Praegu on planeeritud eelvalikualad vähemalt 1 km kaugusele elamumaadest (vt asukoha eelvaliku seletuskirja ptk 3.1). KSH esimese etapi aruande kohaselt ei rikuta elukeskkonda nii nagu arvamus andja kirjeldab. Samuti säilib suuremas osas looduskeskkond (teatavad muutused on tuulepargi rajamisel</p>

Arvamus	Valla seisukoht
	vältimatud). Detailse lahenduse koostamiseks sätestab asukoha eelvaliku seletuskiri nii loodus- kui inimkeskkonnaga seonduvad tingimused, k.a täpsemate uuringute läbiviimiseks. Eelnevalt lähtuvalt ei ole vastuolu ka valla arengukavaga.
<p>Kokkuvõttes – helireostuse mõjude ebapiisava ja ebakompetentse hindamise ning keskkonna ja sotsiaalmajanduslike mõjude ebaadekvaatse käsitlemise tõttu on eriplaneering ja KSH täiesti kõlbmatud</p> <p>– eriplaneeringu alusel kavandatav tuuleelektrijaam on ohuks minu tervisele ja elule ning kahjustab minu vara.</p> <p>Minu veendumuse kohaselt ei saa eriplaneeringu jätkamine esitatud aruande baasil välistada kahjulikku mõju, mistõttu palun eriplaneeringut mitte vastu võtta, menetlus lõpetada või selle tingimusi oluliselt muuta.</p>	<p>Planeerimisprotsessis toimub keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH), selle koostamist juhib tuuleenergeetika vallas kogemustega keskkonnamõju hindaja (juhtekspert). Protsessi käigus lähtutakse teaduskirjandusest ja asjakohastes õigusaktides ning standardites määratud hindamismetoodikatest, mitte erinevate osapoolte vastandlikest subjektiivsetest hinnangutest.</p> <p>Planeeringut kooskõlastavate asutuste ülesanne on muu hulgas järgida, et planeering vastaks nende pädevusvaldkonnas kehtivatele õigusaktidele. Terviseamet, kui rahvatervise kaitse (k.a müra) valdkonnas pädev asutus ja riikliku järelevalve teostaja, on kooskõlastanud eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) esimese etapi aruande 15.02.2023 kirjaga nr 9.3-1/23/1010-2. Ka teised kooskõlastavad asutused ei ole juhtinud tähelepanu, nagu ohustaks planeeringuga kavandatav inimeste tervist või kahjustaks vara.</p> <p>Arvamust esitanud isik ei ole välja toonud vastuolu õigusaktidega ega probleemi ühegi konkreetse katastriüksusega.</p> <p>Eelnevalt lähtuvalt ei lõpetata esitatud arvamusel planeeringu menetlust.</p> <p>Vastavalt planeerimisseaduse § 107 lg 4 võib avaliku väljapaneku käigus kirjalikult arvamust avaldanud isik võib loobuda oma arvamusel, teatades sellest kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise korraldajale kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Isikute, kes ei nõustu valla seisukohaga, arvamus esitatakse planeerimisseaduse § 121 kohaseks heakskiitmiseks Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kes mh kuulab ära avalikul väljapanekul kirjalikke arvamusel esitanud isikud, kelle arvamusel kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel ei arvestatud, ja kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise korraldaja. Teie arvamusel käsitletakse kui vastuolevat ning kui Te ei märgi eraldi, et soovite sellest loobuda, siis esitatakse see Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile. Juhul, kui te leiate, et seda ei ole vaja esitada Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, siis palun teavitada sellest valda kirjalikult (sobib ka e-kiri) või avalikul arutelul.</p>
<p>11. Nimeta (saatja nimi puudub), 26.10.2023</p>	

Tori valla põhjaosa eriplaneering. PlanS § 106 kohase avaliku väljapaneku (25.09-27.10.2023) arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Arvamus</i>	<i>Valla seisukoht</i>
<p>Meie kinnistu 80801:001:0552 jääb tuulepargi ühendusliini eelvaliku alale. Roheenergia- hästi, aga el. liinide halvast energiast ei räägita. Üle meie kinnistu, elumajast 200 m kaugusel, on kõrgepingeliinid. Kinnistu teisel küljel umbes 500 m kaugusel on samuti. Väga loodame , et edaspidises planeeringus sellega arvestatakse ja el.liine nii lähedale ei ehitata.</p>	<p>Soov võetakse teadmiseks ning esitatakse täiendavas asukoha eelvaliku seletuskirja lisatavas peatükis. Samas ei eemaldata viidatud katastriüksuselt ühendusliini eelvalikuala. Asukoha eelvaliku etapile järgneb detailse lahenduse koostamine ning koostöös maaomaniku ja arendajatega on siis võimalik täiendavalt selgitada, kas viidatud katastriüksusele midagi ehitada või mitte. Selgitame, et ilma omaniku nõusolekuta kinnistule üldjuhul midagi ehitada ei saa (erandiks on näiteks sundvalduse seadmine), praeguses planeeringuetapis ei määrata sundvalduse seadmise vajadust (vrd PlanS § 111 lg 2).. Edasises menetluses kaasatakse kõiki maaomanike, kelle kinnistutele kavandatakse tuulepargiga seonduvaid ehitisi või kelle kinnistu jääb ühe kilomeetri mõjuvööndisse kavandatavatest tuulikutest.</p> <p>Esitatud arvamust ei käsitleta kui arvamust, mida planeeringu koostamisel ei arvestatud ning seda ei esitata planeerimisseaduse § 121 kohasel heakskiitmisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kui arvamust, mida kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel ei arvestatud.</p>
<p>12. OÜ Rail Baltic Estonia, 27.10.2023 KV2023-262</p>	
<p>Erinevate asjaomaste asutuste ja isikute seisukohtade alusel eemaldati ala 3, mis jäi Rail Balticu raudteetrassi vahetusse lähedusse, asukohavaliku alade hulgast ning seega ei kavandata ühtegi asukohavaliku ala Rail Balticu raudteetrassi koridori lähialale. Kui ühendusliini kavandatakse Muti külast alani 1.2, palume arvestada ühendusliini kavandamisel RB trassile kavandatud Elbi ökodukti ning selle 500 m kaitsevööndiga ehk kavandada ühendusliin väljapoole ökodukti 500 m kaitsevööndit.</p>	<p>Elbi ökoduktiga on arvestatud, aliolevalt skeemilt on näha, et ühendusliini eelvalikuala ja ökoduktid kaitsevöönd ei kattu omavahel.</p>

Arvamus	Valla seisukoht
	
<p>Juhime tähelepanu, et asukoha eelvaliku joonisel on leppemärkidenä välja toodud teemaplaneeringuga kavandatud raudtee ja raudteekoridor, kuid Rail Baltic raudteetrassi paiknemine määrati Pärnu maakonnaplaneeringuga „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine“.</p>	<p>Arvamust arvestatakse ning joonisel asendatakse „Teemaplaneeringuga kavandatud /.../“ väljendiga „Maakonnaplaneeringuga kavandatud /.../“</p> <p>Esitatud arvamust ei käsitleta kui arvamust, mida planeeringu koostamisel ei arvestatud ning seda ei esitata planeerimisseaduse § 121 kohasel heakskiitmisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kui arvamust, mida kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel ei arvestatud.</p>
<p>13. Birding Haapsalu OÜ, 27.10.2023</p>	
<p>Kirjutati Teile seoses Tori valla põhjaosa tuuleparkide eriplaneeringuga. Linnustiku eksperdina pean eelvaliku alana sobimatuks Tori vallas asuva Niidu, Tabria, Soosalu ja Eavaere küla piiresse jäävat planeeringuala. Antud piirkonnas jääb I katsekategooriasse jääva väike-konnakotka pesitsuskoht ning toitumisalad ning samuti asub seal ka must-toonekure kaitseks moodustatud püsilupaik.</p>	<p>Selgitame, et antud eriplaneeringu koostamisel on arvestatud must-toonekure püsilupaikade paiknemisega piirkonnas (vt ka KSH esimese etapi aruande ptk 4.1.2.2.) ning liigi toitumisaladega lähtuvalt kättesaadavatest GPS-iga varustatud must-toonekurgede andmetest. Kõik must-toonekure viimase 15 aasta jooksul asustatud pesad jäävad asukoha eelvaliku aladest rohkem kui 2 km kaugusele.</p>

Arvamus	Valla seisukoht
<p>Must-toonekurg on langeva arvukusega ohustatud linnuliik, kes on arvatud riiklikult kõige rangemini kaitstavate linnuliikide hulka ehk I kaitsekategooriasse. Teadusuuringud on näidanud, et tegu on tuuleparkide suhtes väga tundliku liigiga. Töötavate tuugenite negatiivne mõju ulatub antud musttoonekure puhul vähemalt 5 kilomeetrini ning sealjuures 2 kilomeetri raadiuses oleval tuulepargil on negatiivne mõju väga tugev. Keskkonnaministri (praegune Kliimaministeerium) poolt kinnitatud must-toonekure kaitse tegevuskavas on kava koostajad välja toonud, et vältida tuleks koguni pesakohale lähemal kui 10 km asuvate tuuleparkide rajamist. Teadaolev must-toonekure pesitsuskoht on viimastel aastatel olnud küll asustamata, kuid liiki on viimasel 5 aastal piirkonnas vaadeldud korduvalt (joonis) ja ka 2022. aastal vaadeldi Kotkaklubi ornitoloogi Raivo Endreksoni poolt üht pesitsusajal toituvat lindu. Samuti kehtib püsielupaigas kaitsekord edasi ka siis kui pesakoht on asustamata. See võimaldab lindudel asurkonna suurenedes endiseid pesakohti uuesti asustada.</p> <p>Joonis. Must-toonekure pesitsusaegsed vaatlused (punased punktid) aastatel 2011-2023 Plutof-I andmebaasi põhjal.</p> <p>Kuna must-toonekured kasutavad ka varupesi, siis on võimalik, et liik pesitseb samas piirkonnas edasi pesas, mis on seni veel leidmata. Lisaks tuleb linnukaitseliselt negatiivse lisategurina arvestada, et 2024. aastal avatakse lähipiirkonnas 38 tuugeniga Tootsi tuulepark.</p>	<p>Eelvalikualadele 1.1. ja 1.2. lähemale kui 2 km jääb üks must-toonekure püsielupaik, mille pesa on olnud asustamata juba 15 aastat ning varisenud. Vastavad kirjeldused ja mõjuhinnangud on esitatud KSH esimese etapi aruandes (ptk 4.1.2.2). Teie poolt väljatoodud asukoha eelvaliku alade (1.1 ja 1.2.) puhul on asukoha eelvaliku seletuskirja ptk-s 3.9 sätestatud must-toonekure osas edasiste uuringute vajadus sh on Keskkonnaamet (28.06.2023 kiri nr 6-5/23/2738-4 ja 11.10.2023 kiri nr 6-5/23/2738-6) antud aladele tuulepargi kavandamise osas pidanud vajalikuks must-toonekure eksperthinnangut, mis käsitleb võimalusel (andmete olemasolu korral) piirkonnas tegutsevate saatjaga varustatud must-toonekurgede elupaigakasutuse andmeid, mis kajastavad lindude reageerimist Tootsi-Sopi tuulepargi ehitamisele ja kasutamisele. Samuti on ette nähtud asukohavaliku aladel linnustiku inventuuri läbiviimine, et selgitada võimalike seni registreerimata pesade paiknemist alal.</p> <p>Vastavalt planeerimisseaduse § 107 lg 4 võib avaliku väljapaneku käigus kirjalikult arvamust avaldanud isik võib loobuda oma arvamusel, teatades sellest kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise korraldajale kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Isikute, kes ei nõustu valla seisukohaga, arvamus esitatakse planeerimisseaduse § 121 kohaseks heakskiitmiseks Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kes mh kuulab ära avalikul väljapanekul kirjalikke arvamusel esitanud isikud, kelle arvamusel kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel ei arvestatud, ja kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise korraldaja. Teie arvamust käsitletakse kui vastuolevat (pidasite lahendust sobimatuks) ning kui Te ei märgi eraldi, et soovite sellest loobuda, siis esitatakse see Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile. Juhul, kui te leiata, et seda ei ole vaja esitada Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, siis palun teavitada sellest valda kirjalikult (sobib ka e-kiri) või avalikul arutelul.</p>

Tori valla põhjaosa eriplaneering. PlanS § 106 kohase avaliku väljapaneku (25.09-27.10.2023) arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Arvamus</i>	<i>Valla seisukoht</i>
<p>Ülaloodut arvesse võttes tuleks tuulepargi eelvaliku aladest koheselt välja arvata must-toonekure püsielupaiga ümber minimaalne ehk 2km kaitsetsoon. Tuuleparkide rajamise negatiivset mõju tuleb uurida, aga minimaalselt 5 km raadiuseni.</p>	
<p>Väga tundlikuks linnurühmaks tuuleparkide suhtes on ka röövlinnud. Lähipiirkonnas pesitseb I kaitsekategooriasse kuuluv väike-konnakotkas. Väike-konnakotka puhul on ulatub negatiivne mõju u 3 kilomeetrini. Eestis on teada nii pesakohale liiga lähedale ehitatud tuugenite tõttu pesakoha hülgamine kui sel aastal ka vanalinnu hukkumine pesakoha läheduses töötanud elektrituuliku tõttu.</p>	<p>Selgitame, et antud asukoha eelvaliku seletuskirja ptk-s 3.9 on seatud tingimus, et väike-konnakotka pikaajaliselt asustamata püsielupaikade mõjualasse (2 km) tuulepargi kavandamisel on tuulepargi arendamiseks vajalik eksperdihinnang elupaiga taasisustamise tõenäosuse kohta lähtuvalt elupaiga seisundist. Hinnangu andmiseks võivad olla vajalikud täiendavad välitööd. Väike-konnakotka viimasel 5 aastal asustatud püsielupaikadele lähemale kui 2 km tuulikute rajamine on võimalik ainult elupaigakasutuse eksperthinnangu alusel. Eksperthinnangu koostamiseks on vajalik elupaigakasutuse vaatlused või linnu saatjaga varustamine.</p>